

Adventske crkvene pučke popijevke

Ruža s. Domagoja Ljubičić

S prvom nedjeljom došašća započinje i nova crkvena liturgijska godina. Došašće (lat. *adventus*: dolazak) je liturgijsko razdoblje kojim Crkva slavi dolazak Gospodnji. Započinje nedjeljom koja pada između 27. studenoga i 3. prosinca, odnosno nedjeljom koja je najbliža blagdanu sv. Andrije apostola, koji se slavi 30. studenoga. Došašće traje četiri tjedna, odnosno četiri nedjelje liturgijske pripreme za Kristov dolazak, a simbolizira četiri tisućljeća od stvaranja svijeta do dolaska Isusa Krista.

Hrvatima katolicima uz riječ došašće prilično je udomaćena i riječ advent. Došašće je radosno liturgijsko vrijeme praćeno lijepim popijevkama koje hrvatski narod posjeduje kao niti jedan drugi; one su neotuđivi dio u sadašnjoj glazbenoj kulturi Crkve. Možemo biti ponosni na vlastitu i bogatu glazbenu kulturološku baštinu, koja je nastajala kroz dugo razdoblje. Stoga pojam pjevanja hrvatskomu narodu nije stran, jer svaka je regija posjedovala i posjeduje svoje posebnosti i različitosti u formiranju izvornih napjeva te se i tako doprinosilo unapređivanju i razvoju crkvene glazbe.

Vrijeme došašća dvojakog je značenja. Prvi dio obuhvaća vrijeme od prve nedjelje pa do 16. prosinca – priprema na eshatološko razdoblje, tj. priprema na drugi Kristov dolazak. Ovom vremenu odgovarale bi pjesme toga sadržaja: *Padaj s neba, Sine Božji, Klikujte sada zanosno, Evo ide čas, Visom leteć, Nebesa odozgor rosite.*

Drugi dio obuhvaća vrijeme od 17. do 24. prosinca, tzv. božićno došašće – priprema na Isusovo rođenje. Ovom razdoblju više odgovaraju pjesme marijanskog sadržaja: *Poslan bi anđel Gabrijel, Zlatnih krila, Raduj se, grade Nazaret, O, Marijo, ti sjajna zornice, O, rumena zoro jasna.*

Mnogobrojni su pisci i pjesnici pisali bezbroj pjesma o došašću, koje iskazuju radosni Gospodnji dolazak, koji je često prikazivan motivom zore, svitanja, u opjevanju Djevice Marije nazivajući je najljepšim imenima zbog njezine majčinske uloge u Isusovu dolasku. Drugi opjevacaju promjenu koju donosi Kristov dolazak i njegovo darivanje izvora svjetlosti: *O Marijo, ti sjajna zornice*; druga strofa himna (*Božanska Riječi, rođena*) *Rasvijetli naše pameti, zapali srca ljubavlju...* S druge strane nerijetko stoji činjenica prisutnosti tame prouzročene grijehom; takva je stvarnost prisutna u priličnom broju opjevanih popijevki, ali je istovremeno poziv čovjeku da iziđe iz tame, npr. vrlo jednostavni, zanosni i rado pjevani gregorijanski himan *Čuj, jasni glas odjekuje, u tami nas opominje...* Adventske pučke pjesme ne samo da naglašavaju skori Kristov dolazak Isusova rođenja, u kojem se očituje sreća, nego i opominju na njegov drugi dolazak, primjerice gore naveden himan u trećoj strofi *Kad potom dođeš, Suče svet...*

Velik dio napjeva vezan uz anđelovo navještenje parafrazira događaje iz Lukinog evanđelja i začće po Duhu Svetomu: *Poslan bi anđel Gabrijel...* Tekst se nalazi i u apostolskom vjerovanju: *začet po Duhu Svetomu.* Do izražaja dolazi pjesnikova uspješnost izričaja u ispjevanosti strofa koje se

temelje na ritmu i formi. Pjesma je primjer sačuvanoga repertoara koji se nalazi i u ranijim izdanjima Cithare octochorde u ritmizaciji Vjenceslava Novaka. Nije prisutna u stranim zbirkama i time daje potvrdu nastanka na našem tlu. Zato s pravom može nositi obilježje hrvatskog korala biblijskoga tipa. Uspoređujući razne harmonizacije ove idilične popijevke vidljivo je da postoje dvije varijante, ona poletnija u osminskoj i druga, mirnija u jednakim četvrtinskim vrijednostima.

Zanosna i nadahnuta biblijska popijevka *Padaj s neba* jedna je od najpopularnijih, najobljubljenijih i najprihvaćenijih pučkih popijevki u našem narodu. Izražava simboliku zore i svitanja, rose što pada s visine, motivom preuzetim iz knjige proroka Izaije. Nastala je krajem 19. stoljeća u Slavoniji – Vrpolju. Riječi i glazbu napisao je svećenik i župnik Josip *Wallinger* (1846.-1911.). [01]

Klikujte sada zanosno popijevka je biblijske tematike u kojoj se ističe adventska čežnja za spasenjem i navještaj Kristovoga dolaska u radosnom iščekivanju, koje se prikazuje slikama iz prirode te obiljem materijalnog i duhovnog blagostanja. Stoga je logičan završetak napjeva: *Gospode, nemoj kasniti!* Popijevka se nalazi i u drugom izdanju Cithare octochorde u ritmizaciji Vjenceslava Novaka. Dr. Žganec tvrdi da se i danas pjeva u Međimurju, u dvodobnoj mjeri. [02] Ova zanosna popijevka, nažalost, nije još dovoljno prepoznatljiva u narodu.

Poznati napjev *Zlatnih krila*, iz Cithare octochorde, opisuje susret Božjeg glasnika Gabrijela s Blaženom Djevicom Marijom. Puk je rado pjeva zbog njene melodijske jednostavnosti, a u ritmizaciji je F. Dugana. Unatoč svim muzikološkim istraživanjima i nedoumicama o porijeklu pjesme, najveća je vjerojatnost da je nastala na našem tlu.

Visom leteć ptice male, stara hrvatska skladba, plod je vjerničkog duha čiji stihovi prizivaju božićno vrijeme. U napjevu je poprilično prisutna ideja pokore, oplakivanje vlastitoga grijeha te buđenje iz duhovne lijenosti i spremnost duha u očekivanju Obećanoga. Napjev je preuzet iz Hrvatskog crkvenog kantuala 1934.

Živahna skladba u kojoj skladatelj izražava skorbu božićnu radost jest *Raduj se, grade Nazaret*. Latinska se verzija nalazi u Cithari octochordi. I ovaj napjev nije isključivo vlastit našem narodu jer i Gradišćanski Hrvati posjeduju varijantu iste u pjesmarici *Crikveni jačkar*. U napjevu je izbjegnuto uzdah, što u slučaju F. Dugana nije tako (usp. Virgini Matri str. 45.). Stoga se, i ne bezrazložno, Mate Lešćan u pjesmarici *Pjevajte Gospodu pjesmu novu* iz 1985. odlučio za drugu ritmizaciju, onu koja je ipak prirodnija našem narodu. No, čini se da ove pjesme nema na hrvatskom kajkavskom području, doduše nije uvriježena niti u drugim našim krajevima.

Napjev *Evo ide čas* nalazi se u sva tri izdanja Cithare octochorde i to u latinskoj verziji: *Ave Maria – tu Stella* i u hrvatskoj: *Ave Maria – tak angel Mariju*. Tekst je sličan njemačkom. No u pjesmarici *Gotteslob* ne navodi se autor, nego samo da tekst i melodija potječu iz 1617. Što se tiče latinskog predloška teksta iz Cithare octochorde, vjerno se podudara sa smislom njemačkoga teksta iz Paderbona, osim zadnje strofe. Prema Dragutinu Kniewaldu, u raspravi *Himnodija zagrebačke stolne crkve*, Kulturno povijesni zbornik, str. 379., popijevka se nalazi u zbirci *Cantus catholici* iz 1674. godine. Među vrjednijim izdanjima toga vremena svakako je

zbirka *Starohrvatske crkvene popijevke*, Zagreb 1891., Vjenceslava Novaka koji ritmizira napjev u trodobnu mjeru upotrijebivši riječi iz Cithare octochorde prilagođene ondašnjem književnom jeziku, zapravo verziji koja je vrlo slična njemačkoj.

O Marijo, ti sjajna zornice, u ritmizaciji Franje Dugana, prema mišljenju Domagoja Andrića – u nemogućnosti pronalaženja njenih zabilješki – najlogičnija je od svih predloženih iako nema čvrstih dokaza o njenoj ispravnosti. Uzmah na početku napjeva govori da skladba ne pripada našem folklornom području. Nalazi se i u ranijim izdanjima Cithare. [03] I ona je bila kao i mnogi drugi napjevi sve do danas, često izvor glazbenih nadahnuća, a i molitva za što skoriji Kristov dolazak.

[01] Tajnik đakovačkog biskupa J. J. Strossmayera koji je bio uključen u sva tadašnja važnija kulturna događanja Hrvatske. Župnik u Vrpolju (Đakovo) od 1882. god. Skladao je mnogo crkvenih pjesama za muške zborove. Kroz više godina bio je učitelj pjevanja u sjemeništu. Njegovom se zaslugom crkvenom pjevanju vraća pravi crkveni duh.

[02] Usp. DOMAGOJ ANDRIĆ u: *Narodni elementi u Cithari octochordi*, Zagreb, 1956., str. 37.

[03] D. ANDRIĆ, isto, str. 33.